

УДК 821.161.2'06-14.09

БОРОДИЦА Світлана – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027, Україна (boroditsa_s@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8369-396X>

КАРАЧ Наталія – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін, Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу Західноукраїнського національного університету, вул. С. Бандери, 46, Чортків, Тернопільська обл., 48501, Україна (kara4natali@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4468-5182>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.59.1>

Бібліографічний опис статті: Бородица, С., Карач, Н. (2024). Екзистенційний дискурс лірики Богдана Бойчука. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 59, 9–16, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.59.1>

ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ДИСКУРС ЛІРИКИ БОГДАНА БОЙЧУКА

Анотація. У статті розкрито художню самобутність поетичної творчості одного з визнаних лідерів Нью-Йоркської групи – Б. Бойчука – у контексті екзистенціалізму. Його модерністська поезія спонукає до філософських та психологічних рефлексій, оскільки їй властива висока емоційна напруга, символічність образів, за допомогою яких автор майстерно моделював мінливий, наповнений пристрастями, пошуками і втратами світ самотньої людини. Філософія буття в поетичних текстах Б. Бойчука завжди розгорталася в національно-універсальних вимірах. Незважаючи на тривалу просторово-часову віддаленість, батьківщина для поета і його ліричного суб'єкта була однією з найголовніших екзистенціальних категорій. Відтак наголошено на виразному екзистенціальному аспекті поезії «ню-йоркця»: вона метафорично ускладнена, інтелектуальна, філософська. Б. Бойчук експериментально реалізував свій емігрантський досвід, подолавши традиційні стереотипи українських поетів-емігрантів попередніх поколінь, а саме: свідомо відмовився від патріотичної поезії на користь особистісно-філософської лірики; шукав натхнення в «радіше західних, ніж рідних джерелах» (М. Ревакович); відкинув емігрантську ностальгію, утверджуючи в поезії загальнолюдські проблеми та особистий досвід; поєднав елементи «європейського високого модернізму» (насамперед елітарний підхід до творчості) та авангардизму (сюрреалістична поетика) через ефектну й емоційно наснажену метафору.

Уважаємо, що саме життєвий досвід Б. Бойчука, його больові відчуття, осмислені в кожній поетичній збірці, допомагають зрозуміти авторську екзистенційну філософію. У цьому контексті простежено тяжіння митця до символічного знака («Могили», «Кам'яні баби», поезії збірки «Київські еклібриси»); кардинальне оновлення змісту і форми художнього слова (верлібр, молитва, триптих, поетичний цикл тощо); узагальнення культурно-історичного досвіду – від традицій українського фольклору, давньої української поезії до поетики модернізму та постмодернізму («Україна», «Сліпі бандуристи», «Ярославна») і, як результат, окреслено екзистенційну систему координат (мотиви самотності, відчуження, смерті, внутрішні стани і трансформації) поетичної творчості Б. Бойчука.

Ключові слова: Нью-Йоркська поетична група, екзистенціалізм, екзистенційні мотиви, екзистенційні образи, модернізм.

BORODITSA Svilana – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Ukrainian and Foreign Literature and Methods of Teaching, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2, Maksym Kryvonis str., Ternopil, 46027, Ukraine (boroditsa_s@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8369-396X>

KARACH Natalia – Candidate of Philological Sciences, Senior Teacher at the Department of Fundamental and Special Discipline, Chortkiv Professional College of Economics and Entrepreneurship of West Ukrainian National University, 46, S. Bandery str., Chortkiv, Ternopil region, 48501, Ukraine (kara4natali@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4468-5182>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.59.1>

To cite this article: Boroditsa, S., Karach, N. (2024). Ekzystentsiinyi dyskurs liryky Bohdana Boichuka [Existential discourse of Bohdan Boychuk's lyrics]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya «Filolohiia» – Problems of Humanities. “Philology” Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 59, 9–16, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.59.1> [in Ukrainian].

EXISTENTIAL DISCOURSE OF BOHDAN BOYCHUK'S LYRICS

Summary. *The article reveals the artistic originality of the poetic work of one of the recognized leaders of the New York group – B. Boychuk – in the context of existentialism. His modernist poetry encourages philosophical and psychological reflections, as it is characterized by high emotional intensity and symbolism of images, with the help of which the author skillfully modeled the changing world of a lonely person filled with passions, searches, and losses. The philosophy of being in B. Boychuk's poetic texts has always unfolded in national and universal dimensions. Despite the long spatial and temporal distance, the homeland was one of the most important existential categories for the poet and his lyrical subject. Therefore, the author emphasizes the distinct existential aspect of the poetry of the “New Yorker”: it is metaphorically complicated, intellectual, and philosophical. B. Boichuk experimentally realized his emigrant experience, overcoming the traditional stereotypes of Ukrainian emigrant poets of previous generations, namely, he consciously abandoned patriotic poetry in favor of personal and philosophical lyrics; sought inspiration in “Western rather than native sources” (M. Revakovich); rejected emigrant nostalgia, affirming universal problems and personal experience in his poetry; combined “elements of European high modernism” (primarily an elitist approach to creativity) and avant-garde (surrealist poetics) through a spectacular and emotionally charged metaphor.*

We believe that it is B. Boychuk's life experience, his painful feelings, which are reflected in each poetry collection, that help us to comprehend the author's existential philosophy. In this context, we can trace the artist's attraction to the symbolic sign (“Graves,” “Stone Women,” poems from the collection “Kyiv Bookplates”); a radical renewal of the content and form of the artistic word (verbatim, prayer, triptych, poetic cycle, etc.); generalization of cultural and historical experience – from the traditions of Ukrainian folklore, ancient Ukrainian poetry to the poetics of modernism and postmodernism (“Ukraine”, “Blind Bandura Players”, “Yaroslavna”) and, as a result, the existential system of coordinates (motifs of loneliness, alienation, death, internal states and transformations) of B. Boychuk's poetic work is outlined.

Key words: *New York Poetry Group, existentialism, existential motifs, existential images, modernism.*

Постановка проблеми. Нью-Йоркська поетична група – літературне утворення з оригінальними естетичними й мистецькими засадами, витвореними в американському мистецькому просторі. Відповідно їй закономірно її учасники у своїй творчості були відкриті до світу, динамічні в жанрах і формах, інтегровані в іншомовні культури, уважні до

авангардних технік. Це дало змогу літературознавцям трактувати Нью-Йоркську групу як «унікальне явище в сучасній українській поезії... Митці цієї групи усвідомили необхідність піднести українську лірику на новий щабель, переосмислюючи традиції і спираючись на модерні стилі й форми. «Нью-йоркці» сміливо пішли на розрив зі старшим поколінням мит-

ців української еміграції, які захищали тенденційне, політично заангажоване мистецтво слова» (Скорина, 2005, с. 152). Проголосивши якнайповнішу свободу творчості митця, вони йшли в літературі кожен своєю дорогою, конструюючи своєрідний художній світ. І в цьому сенсі Б. Бойчук був «інакшим, сучасним, модерним».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українському літературознавстві виділяємо ґрунтовні наукові студії О. Астаф'єва, М. Ільницького, Т. Гундорової, М. Жулинського, Т. Карабовича, В. Моренця, С. Павличко, М. Ткачука та ін., де вчені, досліджуючи український модернізм, відзначають «згущену» поезику митців Нью-Йоркської групи та динамічність їхнього творчого процесу. Так, О. Астаф'єв, А. Бондаренко, Н. Зінченко, Г. Костюк, І. Кошелівець, Ю. Лаврінченко, П. Мідянка, Т. Салига, Л. Скорина, М. Р. Стех, Л. Тарнашинська, М. Ткачук, І. Фізер та ін. акцентують увагу на художній самотності поезії представників Нью-Йоркської групи – Б. Бойчука, Б. Рубчака, Ю. Тарнавського, В. Вовк, Е. Андіївської, О. Зуєвського, Р. Бабовала та ін., зокрема на ознаках естетики екзистенціалізму в їхній ліриці. На часі – всебічне осмислення творчої індивідуальності Б. Бойчука крізь призму, з одного боку, модерністської поезики, а з іншого – екзистенціалістської філософії, поза якими важко трактувати його художню спадщину в українському письменстві ХХ століття.

Мета дослідження – розкрити екзистенційну проблематику в поезії Б. Бойчука, укладеній ним у двотомне вибране «Зібрані вірші», надруковане київським видавництвом «Факт» 2007 року. Основними завданнями розвідки є: обґрунтувати жанрово-стильові особливості поетичного доробку Б. Бойчука; схарактеризувати його модерністську поезику в контексті екзистенціалізму.

Виклад матеріалу. Богдан Бойчук – виразно інтелектуальний поет. Його поетичний дискурс формувався і розгортався в межах «модернізму, який прославляє суб'єктивізм і підриває авторитет традиції» (Ревакович, 2012, с. 71). Автор вдався до «формального новаторства», українізує індивідуалізуючи за допомогою естетичних принципів символізму, сюрреалізму, екзистенці-

лізму зображення дійсності. Його поетична техніка базувалася на абсолютній свободі творчості, зокрема, асоціативному мисленні, метафоричності, нонконформізмі, ірраціональних візіях, кінематографічному монтажі тощо. Це дає підстави говорити про творчий експеримент Б. Бойчука. Він найгостріше серед українських письменників ХХ століття відчув змізерніння та занепад людяності в навколишньому світі. Поета огортав відчай, але не розпач. Відтак страждання відчуженої від усіх людини визначають пафос його поетичної творчості. Він намагався відшукати шляхи порятунку й захисту особистості. На його думку, це – її розумний стоїцизм, інтенсивне духовне життя, незнищенна і непохитна віра в Бога й у те, що добро завжди перемагає зло. У цьому контексті Т. Карабович уважає: «Світ, суспільство, релігія – це ті якості існування, на які спирається поет у своїй творчості. Це реальності, які визначають скрижалі життя. Під їх впливом життя можна змінювати, а іноді й повністю перебудувати» (Карабович, 2017, с. 265). Тож людина, розуміючи це, намагається збагнути сенс власного існування. А він виявляється простим – сім'я, дім, щастя. Незважаючи на це, вона відчуває ностальгію за нездійсненим, тугу за прекрасним, а з іншого боку, – страх усе вмиль втратити. Останній породжують спогади про жахіття Другої світової війни, що зруйнували спокійне родинне життя письменника й позбавили його щасливих дитинства та юності. Ліричного героя лякає порожнеча, що в будь-який час може заповнити його буття («Білий владар»).

Від цього екзистенційного жаху може порятувати лише молитва, щира й сердечна. Тому у творчості Б. Бойчука є чимало зразків цього поетичного жанру, як-от «Молитва самотнього» чи великий поетичний цикл «Молитви». Останній присвячений батькові і складається з 33 віршів на сакральні теми. Кожна з поезій названа цитатою з певної молитви або біблійного псалма: «З нами Бог», «Духа твого не отіми», «І паче сніга убілюся», «Ізцілення», «Радуйся двере непроходима», «Одійся світом», «Закорени слово», «Во утробу вселивийся приснодівственною», «Адовими узами содержиміи ко світу ідяху»,

«Розрушил еси крестом», «Слуху моєму даси радість» та ін.:

Не відкидай мене
від Твого лица,
бо темрява
загусне в моїм серці
і спинить біг життя («Не отвержи мене»)

(Бойчук Т.2, 2007, с. 129).

Жанр молитви у творчому доробку Б. Бойчука оновлюється, набуваючи авторських ознак: формульність традиційної молитви заступає вільна структура, де домінує не діалог, а монолог ліричного героя. Він закликає Бога не відвертатися у важку хвилину, а підтримати й допомогти. Можемо говорити про своєрідну «дорогу до Бога» письменника, коли той йде в темряві й абсолютній тиші. І лише Бог стане спасінням у складному світі суспільних та духовних зламів («Монолог») (Бойчук Т.1, 2007, с. 95).

Поділяємо думку Л. Скорини, що саме «біль і любов виступають основними персонажами ліричного сюжету перших двох збірок “Час болю” (1957) та “Спомини любові” (1963). Але в цьому сюжеті, поданому через призму вразливої напруги, проступають виразні контури біографії ліричного героя, які породили любов і біль і викликали їх реалізацію у слові» (Скорина, 2005, с. 166). Б. Бойчук не розповідав сюжети, він через символічний образ, яскраву художню деталь, вихоплену з повсякдення, творив життєвий епізод, значущий для нього («Матері», «Країні чорного життя», «Жнива», «Причастя», «Жертва біля криниці» та ін.):

І я тебе відрікся тричі, або й більше,
– заки півень сонця на світанку –

А мою свідомість завтра знов кусатиме відчай,

і я піду тебе шукати («Я тебе відрікся») (Бойчук Т.1, 2007, с. 153).

Поезія «Я тебе відрікся» є алюзією на біблійну історію про зраду Ісуса Христа апостолом Петром. Ліричний герой у відчаї тричі зрікається Бога. Під «тягарем розп'ятих днів» він втратив віру, бо бачив лише «покрушені кістки твого слова», не чув життєдайного «слова здорової і чистої води» (Бойчук Т.1, 2007, с. 153). Губить віру на мить і розуміє: учинив гріх. Тож наступні дні, місяці, роки шукатиме свого Бога, розтерзуючи душу на болючі шматки.

У наступних збірках «Спомини любові», «Мандрівка тіл» психологізм поглиблено через пильну увагу письменника до тонких станів людської свідомості, передусім їх змін і трансформацій. І тут домінують опозиційні образи життя-смерть, віра-зневіра, особистість-соціум, душа-тіло, право-обов'язок та ін. Наприклад, у поетичному циклі «Дозрівання в небуття» (1967) автор поєднав реальний та умовний плани зображення, звівши їх воєдино за допомогою кінематографічного монтажу. Він майстерно зцементував минуле (як, наприклад, трагедію голодомору 1933 року в поезії «Процесія») і сучасне («Останній обряд літа», «Кам'яний парк», «Буря»). Проводячи між ними паралель, Б. Бойчук наголосив на апокаліптичному характері будь-якої історичної доби в долі українського народу – насилля, голод, бідність, війна. І «Господь кропив з живою рукою, / але не міг нікого воскресити» («Обряд літа») (Бойчук Т.1, 2007, с. 210).

Попри трагізм і безнадію, у «Процесії» автор залишає українцям надію на відродження. Фізично знищені, морально скалічені сталінським режимом – терором, репресіями, голодом – вони виходили з темряви ночі, піднявши голову, дихаючи на повні груди. Вони йшли єдиною силою – «кістками брат до брата» – помститися своїм катам та убивцям:

Вилазили по одному з землі,
з-під тридцять третього, безликі,
ішли обморені крізь ніч,
а їхній крик морозив ріки.

Йшли ті, яких ламали грати,
і ті, яких вдихали північні сніги.

Тулилися кістками брат до брата
і йшли («Процесія») (Бойчук Т.1, 2007, с. 204).

Об'єктом обсервації Б. Бойчука в поезії завжди було внутрішнє «я» ліричного героя, котрий жив у світі щоденних болю й самотності, але, що важливо, у любові до людини. У вступній статті «Призначення (Спроба сповіді)» до двотомного видання «Зібрані вірші» (2007) він писав: «Моїм призначенням було свідчити про голод (в Україні, в рідному селі й у рідній хаті), про голокост у провінційному містечку Бучачі, про страшні краєвиди концентраційних табо-

рів, про поля смерти й жорстокости та руїни Другої світової війни.

Продовж усіх тих воєнних струсів темрява увійшла в мою душу, і я втратив віру. Тоді й почав ставити питання, які люди ставили, мабуть, від початків існування і на які нема відповідей: Чи існує Бог? Якщо існує, то чому дозволяє на такі жорстокости? Яке призначення людини?

Для моєї генерації відповіді на ці питання давав екзистенціалізм Сартра і Камю: Бога нема. Людина не має призначення. Людиною є лише те, що вона зробить. Я захопився за ті відповіді» (Бойчук Т.1, 2007, с. 5).

Звідси його ліричний герой осмислював життя як вибір: щомиті він обирає маску, роль, вчинок, правила поведінки в протистоянні зі злом. Тож змушений бути мужнім, відважним, упевненим у собі:

і тут людина родиться
до смерти,
і тут життя – повільне зникання,
і тут травною
заростають кості,
та я устами хочу
притулитися до тебе,
впасти на твої долоні,
обрости корінням
твого тіла,

країно чорнозему («Країні чорного життя») (Бойчук Т.1, 2007, с. 41).

Чорний колір, що домінує в тексті, екзистенційні настрої горя, страху, страждання не заступають бажання ліричного героя залишитися і бути (!) на рідній землі. У ньому автор обґрунтував одну з визначальних ознак національного характеру українця – його антеїзм, заґрунтованість у силу і благо землі. Цю ж думку прочитуємо в поезіях «Жнива», «Селянин», «Полудне» та ін. Вони – непафосні, недеklarативні, позбавлені патріотичного звучання, натомість утверджують гуманізм як дію («Самотність»). І тут мав рацію О. Астаф'єв, зазначивши: «Поезія Б. Бойчука, як і інших членів Нью-Йоркської групи, творить особливий екзистенціальний простір, закроєний на ностальгійному болеві за Батьківщиною, муках перерваних зв'язків, тискові на людину в чужому світі Молоха цивілізації, що сковує тіло й душу і нагадує про могили предків...» (Астаф'єв, 2002, с. 20). Можливо,

мовилося не так про ностальгію автора за втраченим краєм, як його духовну кризу. У цьому контексті образ батьківщини психологізований як «феномен самосвідомості», оскільки письменник не просто перебував на чималій відстані від неї, а був назавжди відірваний від неї, позбавлений її, чітко усвідомлюючи безмір цієї втрати. Він трактував це як безмежжя, безконечність, а отже, і як порожнечу:

Обняв.
І притиснув
до серця мокрого
від крові
тонку й холодну пустку!

Так:
десь дім стояв –
а може, не стояв.
Була десь ціль –
а може, й не було.
Я йшов кудись
і знав:
мій шлях – в нікуди;
я йшов і знав:
мій хід – життя («Десь суть була...»)
(Бойчук Т.1, 2007, с. 14-15).

Б. Бойчук у розщепленій війною свідомості бачив своє еміграційне існування через категорію «вигнання з раю», втрату «землі обітованої», «щасливого світу дитинства». Його набутий простір позбавлений будь-яких координат – не тільки географічних, а й духовних. Тож ліричний герой-зазвичай вічний мандрівник, котрий, рухаючись у замкнутому просторі, нікому непотрібний, конструє автономний світ власного «я». У вірші «Десь суть була...» прийом художнього обрамлення увиразнює рух ліричного героя від дому («Десь дім стояв / Та як його знайти?») до дому: («Так: / десь дім стояв – / а може, не стояв»). О. Астаф'єв говорив про «блукання “по колу”, безцільне поневіряння в світі-лабіринті», де коло – «символ вічного повернення до висхідного пункту і водночас є символом диявольської замкнутості. Очевидно, що висхідним моментом розкриття символіки цього колообігу є середньовічне герметичне уявлення про Бога та вічність як про центр і периферію кола водночас» (Астаф'єв, 2002, с. 21).

Образ шляху Б. Бойчук відповідно трактував по-новому. Він з'єднав опозиційні поняття дійсність-вигадка, відкритість-замкнутість, зовнішнє-внутрішнє, поцейбіччя-потойбіччя та ін. Але окреслені суперечності розв'язав дуже просто. Вони є «проекцією Бога». У такий спосіб автор переосмислив життя в екзистенційному вимірі через низку гротескних зміщень та деформацій:

Довгі тіні днів ростуть поміж нами
і ломляться в воді очей.

Присядьмо, бо дороги вже далі немає,
і я тут непотрібний і чужий («Довгі тіні днів...») (Бойчук Т.1, 2007, с. 206).

Очевидно, що ліричний герой Б. Бойчука безсилий подолати складний конфлікт між особою та історією. І таке протистояння увиразнює жорстокість, безжальність, немилосердність останньої до людини, закинутої в її шалений вир. Така картина постає, наприклад, у поезії «Селянин», нав'язаної, як зізнався автор, новелою «Камінний хрест» В. Стефаника. Змальований образ батька спрямовує читача до розуміння головної думки – сенс існування людини. Важка й повільна хода старої людини, її «боронами зрите» обличчя, «репана жменя» свідчать про важке буденне життя, коли щодня боровся за нього, бо тяжка праця хлібороба. Але він не зневірився, а укріпився в дусі. Одухотворення селянина, що йде своєю ріллею, підсилене життєдайним сонячним промінням:

А сонце розливалось
під босими ногами

і пекло («Селянин») (Бойчук Т.1, 2007, с. 16).

Сонце пече босі ноги, а селянин не звертає на цей біль уваги. Він ступив на свою межу і «впав хрестом». Його смерть на землі – природна й закономірна:

Розлука стала злукою,

Кінець став вічністю («Селянин») (Бойчук Т.1, 2007, с. 17).

Таким чином, смерть, страждання набувають у ліриці Б. Бойчука універсального значення. На його думку, особистість повинна завжди залишатися собою. Тільки в самотньому «я» вона незалежна від зовнішнього буття, суверенна від інших. У такому аспекті й старість як завершальний етап земного буття людини автор потрактував символічно: життя – порожня кімната, смерть – «нова пуста

кімната», межа переходу з однієї в іншу – двері. Вийти цими дверима ліричному героєві страшно й тяжко, хоч і жив відчужено:

життя було закрите

на початку, –

закрите на кінці («Старість») (Бойчук Т.1, 2007, с. 72).

Смерть-перехід лякає ліричного героя невідомим, незнаними трансформаціями, але вона неблаганна й невідворотна.

Автор пояснював своє розуміння відчуженого буття у світі як повну свободу, за що постійно був вдячний Богові: «...сумнів спонукував мене до довголітніх діалогів (найчастіше сварок) з Богом. На жаль, мої діалоги оставалися монологами. Ніхто мені не відповідав... Моїм призначенням було також жити відокремлено від своєї країни і від свого народу і відчувати нагрядаючу смерть літератури й культури того народу, Іншими словами, я ввесь час стояв віч-на-віч із смертю. І це було найосновнішим і найсильнішим стимулом для моєї творчости» (Бойчук Т.1, 2007, с. 5).

Домінантний екзистенційний образ у ліриці Б. Бойчука – самотня людина (як у поезіях «Причастя», «Вірші про місто», «Самотність (Байдужі погляди)», «Самотність (Нам доля кинула)», «Рецепти проти самотности», «Темрява на душах», «Діалог знизу» та ін.). Окреслена модель життя все ж амбівалентна: говорячи про відчуженість і ворожість світу, автор показує шлях до їх подолання – людяність, милосердя, вміння співпереживати і нарешті – віра в Бога:

А світло

із ясних очей

Творця

проходило

крізь наші душі («Навідування душ»)

(Бойчук Т.2, 2007, с. 227).

Особливе ставлення до Бога рятує людину від сірої буденності, суспільної байдужості, навіртає до естетичних цінностей та щирої віри, що висвітлює різні аспекти буття людини – побутові й космічні: невичерпні духовні ресурси сучасної особистості; зіставлення часових пластів – минулого, теперішнього, майбутнього; історична екзистенція людини; пошуки справжнього «я», своєї індивідуальності та їх реалізація; екзистенційний вибір і співжиття з іншими; порятунок від самотності як сутність буття:

Ми застелили
білим полотном
столи,
приготували
пахучі вина –
Ти мусиш тільки увійти,
й напитися («Діалог знизу») (Бойчук
Т.1, 2007, с. 227).

Можемо стверджувати: трагічний стоїцизм – екзистенціальна концепція дійсності, окреслена в ліриці Б. Бойчука. Згідно з нею, ліричний герой стає проти хаосу й абсурду, сил зла й ненависті, як у поезії «Причастя»:

Минають дні
з закутаними лицами
і не торкають
вмочені в оцті губкою
уста.

Стіни тужать
в порожнечу,
де ні з ким їсти хліб,
ні пити кров («Причастя») (Бойчук Т.1,
2007, с. 81).

Людина завжди самотня (на те нема ради), проте вона – самодостатня. Її цей природний стан трагічний, бо вона йде, «не знаючи провітлення для ... сердець і душ» («Прохожим») (Бойчук Т.1, 2007, с. 78). А вирок страшний – людина живе у цьому світі без мети, що породжує страждання і відчай:

Сиджу в пустій кімнаті
дивлюсь в порожню
душу –
якої треба зливи,
аби її обрушить? («Два життя відда-
лення») (Бойчук Т.2, 2007, с. 96).

В афективному, неусвідомленому стані ліричний герой відверто розкриває усі внутрішні переживання. І в час найвищого емоційного напруження йому відкривається драматизм людської долі. Він розуміє: подолавши його в цьому житті, отримає благодать в іншому – потойбіччі. А здійснити це можна тільки через віру:

Ми западалися
у те провалля
й обпікали душі
полум'ям екстази.
Світло розтинали нам серця

і споліскувало
темну сукровицю («Роздуми на похилій
площі») (Бойчук Т.2, 2007, с. 147).

Це, як зазначає М. Ткачук, випробувальний етап буттєвого циклу: «Якщо існує Бог, усі людські проблеми можуть знайти сенс і постати зовсім в іншому світлі. Так, ліричний суб'єкт пізнає Його і приймає, він не губить віри в стійкість існування й намагається відшукати в ньому якусь тверду гарантію істини, добра» (Ткачук, 1999, с. 107). Наступний етап екзистенціальної моделі життя – любов («Пісні любови», «Довга поема», «Камінь і життя», «Коротка подорож», «Любов у трьох часах» та ін.). Не випадково наступна збірка після першої «Час болю» (1957) названа «Спомини любови» (1963), де через синтез «реального й умовно-алегоричного ракурсів зображення» (М. Ткачук) автор моделював «повнобуття» ліричного героя, «коли життя пульсує повнозвучно, гармонійно, в унісон з природою» (Ткачук, 1999, с. 106).

Висновки. Поетична творчість Б. Бойчука чітко вписується в межі екзистенціалізму, оскільки відкидає реалістичне розуміння світу та образу, а відбиває внутрішні порухи серця й душі людини у складному й хаотичному бутті («Причастя», «Самотність (Байдужі погляди)», «Самотність (Нам доля кинула)», «Рецепти проти самотности», «Темрява на душах» тощо). Це зумовлено насамперед травматичним досвідом Другої світової війни, коли поет суб'єктивно переосмислював власне життя, демонструючи чуттєвість світосприйняття, пильну увагу до межових ситуацій, окреслюючи «візуально-емоційну картину екзистенціального жаху доби». Звідси – домінування таких екзистенційних мотивів, як самотність (відчуття покинутості, відчуженості від рідних народу і землі; відчуття неприйняття й нерозуміння нових співгромадян; відчуття залишеності Богом); самотворення (щоденна творча праця, духовне збагачення, жертівність заради загальної справи); життєвий вибір і відповідальність за нього; внутрішній конфлікт через протистояння гідність-залежність; трагічний стоїцизм. Окреслені аспекти екзистенційного дискурсу лірики митця не вичерпують проблему і є перспективними для наступних досліджень творчої спадщини Б. Бойчука.

ЛІТЕРАТУРА

- Астаф'єв О.** Художні координати поезії Богдана Бойчука. *Слово і час*. 2002. №12. С. 20–24.
- Бойчук Б.** Зібрані вірші: у 2 т. Т. 1. Київ: Факт, 2007. 288 с.
- Бойчук Б.** Зібрані вірші: у 2 т. Т. 2. Київ: Факт, 2007. 304 с.
- Карабович Т.** Міфопоетика Нью-Йоркської групи: монографія / відп. ред. Р. Радишевський; наук. консультант О. Астаф'єв. Київ : Талком, 2017. 464 с. (Серія «Студії з україністики». Вип. XXI).
- Ревакович М.** *Persona non grata*. Нариси про Нью-Йоркську групу, модернізм та ідентичність. Київ : Критика, 2012. 336 с.
- Скорина Л.** Література та літературознавство української діаспори. Курс лекцій. Вид. 2-е, доп. Черкаси : Брама-Україна. 2005. 382 с.
- Ткачук М.** У річищі гуманізму. *Ткачук М. Інтерпретації: літературно-критичні статті, творчі портрети українських поетів ХХ століття*. Тернопіль : Збруч, 1999. С. 99–122.

REFERENCES

- Astafiev, O.** (2002). Khudozhni koordynaty poezii Bohdana Boichuka [Artistic coordinates of Bohdan Boychuk's poetry]. *Slovo i chas – Word and time*, 12, 20–24 [in Ukrainian].
- Boichuk, B.** (2007). *Zibrani virshi [Collected poems]*. (Vols. 1–2). Kyiv: Fakt [in Ukrainian].
- Karabovych, T.** (2017). Radshevskyyi, R. (resp. ed.), Astafiev, O. (of science consultant). *Mifopoetyka Niu-Yorks'koi hrupu: monohrafiia [Mythopoetics of the New York group: a monograph]*. Kyiv: Talkom [in Ukrainian].
- Revakovich, M.** (2012). *Persona non grata. Narysy pro Niu-Yorks'ku hrupu, modernizm ta identychnist [Persona non grata. Essays on the New York Group, Modernism and Identity]*. Kyiv: Krytyka [in Ukrainian].
- Skoryna, L.** (2005). *Literatura ta literaturoznavstvo ukrainskoi diaspory. Kurs lektsii [Literature and literary studies of the Ukrainian diaspora. Course of lectures]*. Cherkasy: Brama-Ukraina [in Ukrainian].
- Tkachuk, M.** (1999). U richyshchi humanizmu [In the river of humanism]. In M. Tkachuk, *Interpretatsii: literaturno-krytychni statii, tvorchi portrety ukrainskykh poetiv XX stolittia – Interpretations: literary and critical articles, creative portraits of Ukrainian poets of the 20th century*, (pp. 99–122). Ternopil: Zbruch [in Ukrainian].